Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LIX, кн. 4, 2015 г.
Юбилейна научна конференция с международно участие
Традиции и предизвикателства пред аграрното образование, наука и бизнес
Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works, vol. LIX, book 4, 2015
Jubilee Scientific Conference with International Participation
Traditions and Challenges of Agricultural Education, Science and Business

МЕСТНИ ФОРМИ И СОРТОВЕ СЛИВИ, ЗАСТРАШЕНИ ОТ ИЗЧЕЗВАНЕ
ENDANGERED LOCAL FORMS AND CULTIVARS OF PLUMS THREATENED BY EXTINCTION

Николина Маринова*, Дарина Иванова, Стела Димкова
Nikolina Marinova*, Darina Ivanova, Stela Dimkova

ИПЖЗ – Троян, филиал – Дряново
RIMSA Troyan, Dryanovo Branch

***E-mail: nikolina.marinova@gmail.com**

Abstract

There exists a rich gene pool of local cultivars and forms of fruit trees on the territory of Bulgaria. The object of the present study were the local forms and cultivars of plums *(Prunnus domestica* L.*)*, found during an expeditionary study in the region of the town of Elena during 2010/2014. Those were: *Karadzheika, Garlestitsa, Drebnyovka, Manyovka*, *B-18* (plum from the village of *Buiinovtsi*). The trees of those cultivars and forms are preserved in private yards and gardens, without application of the necessary agrotechnical events, due to their increased resistance to economically important diseases, such as: sharka *(Plum pox virus*), early *(Monilialaxa)* and late brown rot (*Monilia fructigena*), red leaf spot *(Polystigma rubrum)* and rust *(Tranzshelia pruni spinosae)*.

During the study phenological observationswere conducted; biological and pomological research was done; the susceptibility to the economically important diseasesin plums was determined.

Five local cultivars and forms of plums were studied which could be included in organic production and also as donors for resistance to diseases in the selection of plums.

Key words: genetic resources, plum cultivars, local varieties and forms *Prunus domestica* L.

ВЪВЕДЕНИЕ

По склоновете на Централна Стара планина има голямо разнообразие от интересни местни сливови сортове и форми, тъй като овощарството е било основен поминък на населението там в миналото. Някои от тях са с много добри вкусови качества, които се доближават до тези на Кюстендилската синя слива. Тези сортове са се запазили благодарение на повишената им устойчивост към най-типичните болести по сливата, а също и поради устойчивостта им към някои абиотични фактори като сухоустойчивост

и студоустойчивост. Днес, с обезлюдяването на селата в тези райони, повечето от сортовете са изчезнали или се срещат само единични дървета. Поради ценните им биологични и стопански качества много учени са проявявали интерес към тях заради естествената им устойчивост на повечето от най-типичните болести по сливата, а също и за преодоляване на някои неблагоприятни фактори при отглеждането им.

Още Michurin (1948) е отделял голямо внимание на местните сортове като резултат от народната селекция за попълване на овощния сортимент. Marinov (1961) публикува данни за някои показатели от агробиологичната характеристика на 50 местни сливови сорта и форми, повечето от които открити в Централния Старопланински Балкан и по-специално в Еленския и в Габровския район. Подобни помологични проучвания на местни сортове и форми са направили (Velkov, Boykov, Balev, Yanev i Vasilev, 1968; Dragoyski, Minev i kol., 2012).

Използвайки ценните качества на някои от тях, Vitanov (1977) ги включва в генетични изследвания при сливата. Yoncheva (1972) препоръчва местния сорт *Бяла ухрепка* като подходяща подложка за сливата. Същата се препоръчва и за подложка на някои кайсиеви сортове (Dimitrova, 2005). Ivanova (2006; 2012) прави биологична характеристика на 30 местни сливови сорта, събрани в колекционно насаждение в ОСС – Дряново, и е установила висока степен на толерантност на много от сортовете към икономически важните гъбни болести и към шарката, което прави някои от тях подходящи за биологично производство.

Предмет на нашето изследване са пет местни сорта и форми сливи (*Prunnus domestica* L.), открити при експедиционно проучване в района на гр. Елена. Това са: Караджейка, Гърлестица, Дребньовка, Маньовка и слива от Буйновци (В-18), като целта на проучването е те да бъдат съхранени и по-интересните форми да бъдат включени в биологично плодопроизводство, а също така – и като донори за устойчивост на болести в селекцията на сливата.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Изследването беше проведено през периода 2010-2014 г. При експедиционно проучване в района на град Елена бяха маркирани пет местни сливови сорта и форми и беше определено местонахождението им. Направени бяха наблюдения при условията на естествено месторастене на сортовете при надморска височина 700–800 m.

За помологичното им определяне са използвани данни от местните стопани, както и от помологични описания в литературата (Stoichkov, Marinov, 1950). Наблюдавани са: начало и край на цъфтежа и срок на узряване на плодовете. Изследвана е чувствителността към икономически най-важните болести. Определена е възрастта и родовитостта на сортовете. Направени са биометрични измервания на плодовете, а също така е определено рефрактометрично съдържанието на сухото вещество.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Гърлестица

Местен сорт, открит е в село Горни Геновци, Еленско, при над 700 m надморска височина в частен двор. Размножен е чрез издънки.

Дървото е умерено растящо, на възраст над 40 години. Короната е рядка, обратноконусовидна.

Средно установената дата за начало на цъфтежа е 10.IV и съвпада с тази на стандарта Стенлей. Краят на цъфтежа е 22.IV. Продължителността е 13 дни.

Плодовете са средно едри, с тегло 22,4 g. Средно установената дата за узряване е 9.VIII. Плодът има продълговатоовална форма, с добре изразена шийка към дръжката и е със следните размери: височина – 39,2 mm; широчина – 28,8 mm, и дебелина – 28,4 mm. Кожицата е виолетово-синьо оцветена в пълна зрелост. Месото е златистожълто, много сочно и сладко, с лека киселинка, без аромат. Качеството е добро. Костилката се отделя от месото. Теглото ú е 0,9 g и съставлява 4,02% от теглото на плода. Съдържанието на сухото вещество е 16,6%. Плодовете са подходящи за консумация в прясно състояние, а също и за преработка в ракия. Сортът плододава ежегодно и обилно. Средният добив от дърво е 46,0 kg.

По отношение на болестите сортът е слабо чувствителен на червени листни петна, ръжда и късно кафяво гниене. Толерантен е на шарка (PPV).

Маньовка

Сливова форма, разпространена в с. Горни Геновци, Еленско, при надморска височина над 700 m. Размножена е чрез издънки.

Дървото е умерено растящо, със закръглена корона.

Сортът има средно ранен цъфтеж. Средно установената дата за начало на цъфтежа е 9.IV, а краят е 24.IV. Има продължителен срок на цъфтеж – 16 дни.

Плодовете са със средно тегло 19,5 g и размери, както следва: височина – 37,4 mm, широчина – 29,8 mm, и дебелина – 29,2 mm. Формата е продълговатоовална. Кожицата е тънка и здрава, бели се от месото, оцветена е виолетово-синьо в пълна зрелост. Плодовото месо е медножълто, сладко, меко и сочно, с добро качество. Костилката тежи 0,8 g, отделя се от месото и съставлява 4,10% от теглото на плода. Съдържанието на сухо вещество е 17,2%. Сортът е родовит и плододава ежегодно. Средно от дърво се получават 45,0 kg. Узрява около 24.VIII.

Сортът е слабо чувствителен на шарка, чувствителен е на червени листни петна, средно чувствителен е на ръжда и слабо се напада от късно кафяво гниене.

Караджейка

Местен сорт, разпространен в района на язовир Йовковци, Еленско.

Дървото има силен растеж и достига големи размери. Цъфтежът е ранен, цъфти 2–3 дни по-рано от стандарта Стенлей. Средно установената

дата за начало на цъфтежа е 8.IV, а краят е 19.IV. Продължителността му е 12 дни. Сортът е самостерилен.

Плодовете са дребни, със средно тегло 10,7 g. Формата на плода е обратнояйцевидна, със средни размери (височина – 27,5 mm; широчина – 22,6 mm; дебелина – 21,6 mm). Кожицата е нежна, бели се от месото, оцветена е тъмносиньо. Плодовото месо е медножълто в пълна зрелост, меко и сочно, много сладко, с лека тръпчивина и приятен аромат. Костилката не се отделя от месото. Теглото ú е 0,5 g и съставлява 4,67% от теглото на плода. Съдържанието на сухо вещество е 18,5%. Сортът Караджейка плододава обикновено през година. Добивът е умерен. От дърво се получават 35,0 kg. Зрее около 13.VIII.

Сортът е средно чувствителен на червени листни петна, слабо чувствителен е на ръжда и късно кафяво гниене. Проявява толерантност към шарка.

Слива от Буйновци (В-18)

Местна форма, открита в дворове в с. Буйновци. Размножена е чрез издънки.

Дървото има умерен растеж. Короната е гъста, с кълбовидна форма. Възрастта на дървото е над 40 г. Цъфтежът е средно ранен. Средно установената дата за начало на цъфтеж е 10.IV, а краят е отчетен на 22.IV. Продължителността е 13 дни.

Плодовете са с тегло на плода 18,8 g. Формата на плода е удължено-закръглена, със средни размери (височина – 34,1 mm; широчина – 29,1 mm; дебелина – 29,6 mm). Кожицата е тънка, оцветена е тъмновиолетово. Плодовото месо е червеникавожълто, меко, сочно, много сладко, с лека киселинка, с приятен аромат. Костилката не се отделя от плодовото месо и е 0,8 g. Съставлява 4,25% от теглото на плода. Съдържанието на сухо вещество е 19,2%. Сортът плододава редовно, като от дърво се получават 42 kg. Узрява около 25.VIII.

Тази форма е слабочувствителна на червени листни петна и на късно кафяво гниене, средно чувствителна е на ръжда. По отношение на шарката наблюдавахме признаци по листата и много слаби по единични плодове.

Дребньовка

Местна форма, открита в района на язовир Йовковци. Размножена е чрез издънки.

Дървото е силно растящо, със закръглена корона, на възраст над 45 г. Цъфтежът е ранен, цъфти два дни по-рано от Стенлей. Средно установената дата за начало на цъфтеж е 9.IV, а краят е 20.IV. Продължителността на цъфтежа е 11 дни.

Плодовете са дребни, със средно тегло 10,6 g. Формата е овална, много леко удължена, със средни размери (височина – 26,8 mm; широчина – 25,7 mm; дебелина – 25,9 mm). Кожицата е оцветена зеленикавожълто до матовожълто. Плодовото месо е златистожълто, сочно, сладко, с лека

киселинка и лека горчивинка, без аромат. Костилката не се отделя от месото и е 0,5 g. Тя съставлява 4,72% от теглото на плода. Сухото вещество е 18,2%.

Сортът плододава редовно. От дърво се получават средно 45,5 kg. Узрява около 25.VII.

По отношение на болестите тази форма е слабо чувствителна на червени листни петна. Не са наблюдавани признаци на късно кафяво гниене и ръжда. По отношение на шарката наблюдавани са единични признаци по листата и слаби, почти незабелижими – по единични плодове.

ИЗВОДИ

1. Проучени са представените пет местни сливови сорта и форми в района на гр. Елена – Караджейка, Гърлестица, Маньовка, Слива от Буйновци (Б-18) и Дребньовка, които са част от голямото сортово многообразие в този район. Те са маркирани и е установено тяхното месторастене.

2. Поради повишената толерантност към икономически важните болести проучените сортове и форми може да бъдат включени за биологично плодопроизводство, а също така може да се използват за донори в селекцията.

REFERENCES

*Velkov, V. i kol.,*1968. Ovoshtarstvo, t. I, Plovdiv, 67-85.

Vitanov, M., 1977. Genetichni izsledvaniya pri hibridizatsiya na sortovete ot Prunus domestika L., Izd. BAN, 58-89.

Dimitrova, M., 2005. Ustanovyavane na podhodyashti podlozhki standartni i perspektivni kaysievi sortove, Habilitatsionen trud, Silistra, 79-108.

Dragoyski, K.,I. Minev, S. Hristov, T. Stoyanova, H. Dinkova, B. Stefanova, Yu. Marinov, 2012. Rezultati ot ekspeditsionno prouchvane na bioraznoobrazieto ot ovoshtni vidove i sortove, varhu teritoriyata na priroden park „Balgarka“. Journal of Mauntin Agriculture on the Balkans, V. 15, №1, 226-227.

Ivanova, D., 2006. Biologichni proyavi na slivovi sortove pri usloviyata na Tsentralniya Staroplaninski Balkan, Dryanovo. Disertatsiya, 79-104.

Ivanova, D., 2012. Mestnyie sorta slivyi podhodyashtie dlya biologichnogo proizvodstva. Sbornik materialov konferentsii, tom I, Samarkand, 79-81.

Yoncheva, M., 1972. Habilitatsionnen trud, Dryanovo, 76-80.

Marinov, P., 1961. Slivovi sortove v Bulgaria, S., Zemizdat, 69-179.

Michurin, I.V., 1948. Sochineniya, t. I i II, M. Selyhozgiz, str. 53-70.

Stoichkov, Y., P Marinov, 1950. Sliva, pomologichna harakteristika i otglezhdane na slivite u nas. Zemizdat, 29-56.